národní
úložiště
šedé
literatury

Řop, řop, řopík

Kuchař, Petr; Kolář, Ondřej
2013

Dostupný z http://www.nusl.cz/ntk/nusl-156551

Dílo je chráněno podle autorského zákona č. 121/2000 Sb.

Licence Creative Commons Uveďte autora 3.0 Česko

Tento dokument byl stažen z Národního úložiště šedé literatury (NUŠL).

Datum stažení: 23.04.2024

Další dokumenty můžete najít prostřednictvím vyhledávacího rozhraní nusl.cz .

Řopík, vz. G u Hoštic, čištění objektu v roce 1988, druhý zleva pan Jindřich Czeniek, který v roce 1937 byl velitelem stavebního dozoru při stavbě pásma vložených ŘOP v úseku IV Opava

slána k obraně Podkarpatské Rusi ohrožené maďarskou expanzivní politikou. Plukovní standarta byla posléze předána k uložení do Památníku osvobození v Praze.

Plukovník Jan Satorie se čtyři dny před zánikem jednotky při poslední slavnostní přehlídce mužstva rozloučil se svými podřízenými slovy:

„Hoši, zůstaňte vždy hraničáři, nezapomeňte nikdy, že i když odložíte vojenský stejnokroj, jste příslušníky hraničářského pluku číslo čtyři! Neloučím se s vámi. Na shledanou, až nás vlast zavolá. Československé republice nazdar!"

Po podpisu mnichovské dohody a následné evakuaci československých ozbrojených sil z odstoupeného pohraničí se řada pevnůstek stala součástí odstoupených pohraničních oblastí. Německá armáda na bunkrech prováděla testy odolnosti, které potvrdily na tehdejší dobu vysokou kvalitu objektů, a nácvik způsobů dobývání opevnění. V závěru druhé světové války německé jednotky na Ostravsku využily československé pevnostní objekty při obranných bojích.

S počátkem studené války došlo k reaktivaci pevnůstek na západoněmecké a rakouské hranici. V 50. letech proběhlo několik experimentů s maskováním lehkého opevnění, které mělo z dálky vypadat například jako stodola nebo stoh sena. I poté, co nebezpečí otevřeného vojenského konfliktu výrazně pokleslo, byly „řopíky" na západní hranici stále udržovány v bojeschopném stavu, ačkoliv samozřejmě postrádaly stálé posádky. Tento systém trval až do roku 1989.

Od 90. let 20. století dochází k prudkému nárůstu zájmu o historii meziválečné československé armády, a tedy i pohraničního opevnění. Desítky bunkrů byly péčí nadšenců restaurovány a některé objekty začaly fungovat jako soukromá muzea. Mnoho jiných objektů naopak chátrá a nezřídka dochází k odcizování jejich vybavení, ať už z komerčních, či sběratelských důvodů.

I po více než sedmi desetiletích československé pohraniční opevnění stále řadu lidí fascinuje a stává se i v současnosti předmětem častých odborných laických debat a polemik. Názory na kvalitu bunkrů a jejich využitelnost v případě ozbrojeného konfliktu se pochopitelně různí, stejně jako celkové hodnocení československé obranné strategie. Nesporným faktem však zůstává, že tento pevnostní systém z 30. let 20. století představoval ve své době špičku evropského fortifikačního stavitelství.

„Řopík" rekonstruovaný do podoby používané v 80. letech 20. století na rakouské a západoněmecké hranici

MUSEUM SILESIAE 1814

SLEZSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM

1. vydání, náklad 300 ks

Řop, řop, řopík

autoři textu: Petr Kuchař, Ondřej Kolář

produkce: Lenka Borovičková

propagace: Romana Talačová

jazyková korektura: Jana Válková

grafické zpracování: Martin Feikus

tisk: Tiskárna KLEINWÄCHTER

www.szm.cz

ŘOP, ŘOP, ŘOPÍK

MUSEUM SILESIAE 1814

SLEZSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM

ropik_3-list.indd 2-3

19.3.2013 15:35:19

Obsluha kulometu v objektu opevnění

Stráž u lehkého objektu vz. 37

Vojenská přehlídka v Ostravě v roce 1937

V polovině 30. let 20. století bylo československé politické a vojenské vedení nuceno vážně počítat s možností ozbrojeného konfliktu s nacistickým Německem. V důsledku zhoršující se mezinárodní situace bylo rozhodnuto zahájit výstavbu pohraničního opevnění. V březnu 1935 vznikla Rada pro opevňování řízená náčelníkem hlavního štábu československé armády Ludvíkem Krejčím (1890–1972), jejímž výkonným orgánem se stalo Ředitelství opevňovacích prací (ŘOP), které vedl bývalý ruský legionář generál Karel Husárek (1893–1972).

U ŘOP pracovali i pozdější významní účastníci protinacistického odboje, jako byli vojenští diplomaté Karel Lukas (1897–1949), který později zemřel v komunistickém vězení, a František Hieke (1893–1984), jenž v průběhu své kariéry zastával mimo jiné post přidělence u Titových partyzánů v Jugoslávii.

Zatímco první dva opevňovací programy z let 1935 a 1936 počítaly s výstavbou těžkého opevnění, třetí program (takzvaný Husárkův) ze 7. listopadu 1937 byl založen na vybudování linie lehkého opevnění, která by byla pouze v nejohroženějších úsecích, tj. na Náchodsku, Králicku či Opavsku, doplněna těžkými objekty. Pevnostní linii měly také chránit protitankové a protipěchotní překážky a zátarasy.

Kromě opevnění u hranic státu se počítalo i s realizací vnitrozemských ústupových příček (Vltavská linie a Vnější obrana Prahy, dále linie na Českomoravské vrchovině a poslední na Moravsko-slovenském pomezí). Rozvrh stavebních prací byl rozdělen do čtyř časových etap a k jeho předpokládanému dokončení mělo dojít v roce 1951.

1. etapa – ukončení v letech 1941–42. V 1. etapě se měly postavit a vybavit všechna lehká opevnění a většina těžkých objektů a tvrzí (souvislá linie TO na severní hranici Odra–Krkonoše).
2. etapa – dokončení okolo r. 1945. Zesílení vybudovaných postavení lehkého opevnění na jižním Slovensku, okolo Prahy a v západních Čechách stavba uzávěr těžkého opevnění.
3. etapa – s realizací se mělo začít až po roce 1946, zahrnovala výstavbu uzávěr na jižní Moravě a druhého obranného postavení na severní hranici.
4. etapa – opevnění severní hranice Slovenska, hranice s Polskem.

Za tu dobu ŘOP plánovalo postavit přes 1 200 těžkých a přes 15 000 lehkých objektů. Finanční prostředky uvolněné čs. vládou pro výstavbu opevnění dle uvedeného opevňovacího programu činily 10,4 miliardy Kč. Suma byla kryta z části běžným rozpočtem republiky, z části z veřejných půjček.

Základní prvek pevnostního systému tvořily lehké objekty vz. 37, hovorově označované jako „řopíky" podle zkratky ŘOP. Oproti starším bunkrům vz. 36, kterých vzniklo zhruba 800, byly nové pevnůstky robustnější a disponovaly ventilačními zařízeními. Existovalo pět základních pěchotních variant označených písmeny A až E, dále byly vyvinuty čtyři typy (jeden z nich, typ K, zůstal pouze ve fázi vývoje), které měly být vybaveny protitankovými kanony vz. 34 ráže 37 mm, těch se však postavilo pouze několik kusů. Například od varianty G vznikl jediný exemplář, dodnes dochovaný u Velkých Hoštic na Opavsku. Pěchotní typy se dále lišily dle úhlů střílen a dalších technických parametrů.

Základní zbraň osádek bunkrů vz. 37 tvořily kulomety. V případě, že by se nepřítel dostal do bezprostřední blízkosti, bylo možné objekt bránit palbou ručních zbraní ze střílen nebo vypuštěním granátu prostřednictvím tzv. granátového skluzu.

Objekty systému opevnění stavěly na základě armádních objednávek soukromé firmy pod dohledem tzv. ženijních skupinových velitelství. Pozemky se od soukromých majitelů vykupovaly či úředně vyvlastňovaly *„k účelům obrany státu"* za stanovenou finanční náhradu. Cena výstavby jednoho objektu se v závislosti na typu, dopravní dostupnosti staveniště a dalších faktorech pohybovala přibližně od 60 000 do 105 000 Kč. Z obav před špionáží a sabotážemi bylo okolí pevnůstek přísně střeženo a na stavbě směli pracovat pouze prověření dělníci, rozdělení do čtyř skupin podle *„státní spolehlivosti"*. Občas však docházelo ke komplikacím, například v důsledku stížností dělníků na nízké mzdy.

Bunkry vznikaly nejen na německé, ale též polské a maďarské hranici. Po nacistickém anšlusu Rakouska v březnu 1938 se ŘOP snažilo uspíšit již dříve zahájené opevňování hranic s Rakouskem. Do října 1938 se podařilo postavit 8 774 „řopíků", zdaleka ne všechny však byly kompletně vybaveny.

Navzdory tvrzením, která se příležitostně objevovala ve starší literatuře, není pravdou, že by československé vojenské vedení spoléhalo výhradně na opevnění a na obranný způsob boje. Ve skutečnosti souběžně s výstavbou pevnůstek probíhala i rozsáhlá reorganizace a modernizace československé armády. Koncept vznikl již v roce 1932, jeho uvedení do praxe pak proběhlo v roce 1935 a trvalo do roku 1938, kdy byla dokončena reorganizace armády, nebylo ale dokončeno její dostatečné vyzbrojení novými typy zbraní.

Generál Vojtěch B. Luža při slavnosti předání praporu hraničářskému pluku 4 v Hlučíně

Skupina vojáků hraničářského pluku 4 a záložníků během mobilizace v září 1938

Linie lehkého opevnění

S postupující výstavbou opevnění však bylo nutno zabezpečit také jejich střežení. Ochranu zajišťovaly nejprve pěší pluky, které působily v místě výstavby, od léta 1936 do podzimu 1938 vznikaly strážní prapory, spadající nejprve do struktury ženijních skupinových velitelství, později hraničářských pluků.

Na základě žádosti 3. oddělení hlavního štábu začala armáda v roce 1937 připravovat podmínky pro vznik nového druhu pěších útvarů, a to pluků pro zajištění lehkých opevnění (ZLO). V případě napadení střeženého úseku bylo úkolem pluků ZLO zajistit zbraně lehkých objektů a hájit je do příchodu posil. Během roku 1938 bylo vytvořeno deset pluků ZLO číslovaných 150–160, na severní Moravě to byly dva pluky – pluk 159 na Opavsku a pluk 160 na Krnovsku.

Rovněž při dokončování objektů těžkého opevnění se ukázala nutnost jejich obrany speciálně vycvičenými vojáky. Od srpna 1937 proto začaly vznikat nové pevnostní útvary – hraničářské pluky. Kromě osádek opevnění se na ostraze státních hranic podílely útvary Stráže obrany státu (SOS), zřízené na podzim 1936 a složené z vybraných příslušníků státní policie, četnictva, finanční stráže a vojenských posil. Celkově bylo zřízeno 31 praporů SOS, v jejichž čele stáli výhradně bývalí legionáři. Strážní službu konaly i dobrovolnické oddíly Národních gard, Sokolů a německých antifašistů.

Hraničářských pluků vzniklo celkem sedm, první z nich, s pořadovým číslem 4, byl založen v polovině srpna 1937 a sídlil v Hlučíně. Původně sestával ze dvou praporů, strážní roty, náhradní roty a roty protiletadlových kulometů. Početní stav činil 1 291 mužů. V září 1938, kdy pluk dosáhl plných válečných stavů, již měl pět praporů a 7 997 vojáků. V čele útvaru stál plukovník pěchoty Jan Satorie (1887–1949), který za první světové války prošel československými legiemi v Rusku, Francii i Itálii. V době nacistické okupace se Satorie přidal k domácímu odboji, což vedlo k jeho zatčení v roce 1941. Po propuštění pokračoval v odbojové práci, zapojil se i do květnového povstání roku 1945.

Mezi příslušníky útvaru patřil také Jaroslav Švarc (1914–1942), který zahynul za druhé světové války jako příslušník paraskupiny Tin spolu s dalšími parašutisty – pachateli atentátu na zastupujícího říšského protektora Reinharda Heydricha – v boji s německými jednotkami v Resslově ulici v Praze.

Hraničáři střežili opevnění již během výstavby. Kromě toho mužstvo průběžně nacvičovalo práci se zařízením bunkrů, dále se vojáci podíleli na maskování objektů, instalaci překážek a jiných dílčích pracích.

Morální vzpruhu pro příslušníky hraničářského pluku 4 představovaly slavnostní akce, k nimž patřila nejen návštěva prezidenta republiky dr. Edvarda Beneše spolu s dalšími politickými a vojenskými činiteli 23. srpna 1937, ale především předání plukovního praporu 11. září 1938, tedy krátce před vypuknutím otevřeného henleinovského povstání v pohraničí. Ostatně již během slavnostního aktu došlo k několika německým výtržnostem. Henleinovci například přerušili kabelové vedení a znemožnili tak plánované vysílání rozhlasové reportáže z akce.

Bourání hraničního sloupu na Těšínsku po podpisu mnichovské dohody

Němečtí vojáci na „řopíku" u Komárova

Hraničáři, kteří již měli za sebou pohotovost z přelomu května a června, museli od 14. září 1938 znovu nastoupit k obraně hranic. V opevněních vojáci setrvali do 7. října 1938, následujícího dne byla zahájena evakuace. Ještě téhož dne začaly Hlučínsko obsazovat německé jednotky. Štáb pluku přesídlil do Vítkovic a podřízené útvary byly rozmístěny v okolí Ostravy. Dne 15. prosince 1938 pak následovalo zrušení pluku. Část mužstva byla ode-

ropik_3-list.indd 4-6
19.3.2013 15:35:24